

in za kakošno. Otroci izpod 10 let se nikakor ne smejo jemati na delo v večjih obertnijah (fabrikah), otroci, ki imajo že čez 10, ali ne še 12 let, pa ne drugači, kakor če prinesó dopustni list od županstva, izdan na prošnjo njihnega očeta ali varha (jeroba, tutorja), in pri vsem tem se smejo rabiti samo za take dela, ki zdravju ne škodujejo in telesne rasti ne ovirajo.

Tak dopustni list pa naj se daje samo takrat, kadar je delo v obertnii ali fabriki uravnano tako, da utegnejo otroci v navadno šolo hoditi, ali pa če je obertnik sam posebno šolo napravil in s tem po zaukazih šolske gosposke za podučevanje otrok dovolj poskerbel.

§. 87. Koliko časa vsak dan se dela. Za take, ki še nimajo 14 let, ne smé delo terpeti čez 10 ur na dan, za take, ki imajo čez 14, ali ne še 16 let, pa ne čez 12 ur na dan in med temi urami mora biti puščeno zadosti časa za odpočitek.

K ponočnemu delu, t. j. k delu po devetih zvečer in pred petimi zajutra, ne smejo se jemati taki, ki še niso spolnili šestnajstega leta. Toda pri obertnijah, ki delajo noč in dan, sme gosposka, če bi sicer delo obertnii na škodo zastajalo, tudi dopustiti, da se jemlje mladina izpod 16 let, ne pa izpod 14 let, k ponočnemu delu pod tem pogojem, da se bo primérno verstila v podnevnem in ponočnem delu.

Če bi kje delavcov nenavadno primanjalo, sme gosposka tudi za nekaj časa, to da nikoli ne za več kakor štiri tedne dovoliti, da delavci izpod 16 let za dve uri na dan dalje (to je 14 ur) delajo. (Dal. sl.)

Popis cerkniškega jezera.

Več popisov tega res čudnega jezera se že najde sém ter tjé, od kterega se lahko reče, da takega ni na celem svetu.

Mnogoverstne so njegove imenitosti. Skusil bom jih popisati.

Pervič naj povem, da mnogoterih živali rodi, na priliko, rib, rac, krak, pa tudi klaje in stelje za živino se pridela v njem.

Ribe so le-te: 1) Šuke, ki so najbolj rodovitne; postavimo, če vaga ena en funt, ima 80 do 100 iker v sebi. In večja ko je, več iker ima v sebi; vsako leto zrastejo za en funt; največja pa, ki so jo dobili, je vagala 25 funtov. 2) Šlajni, ki imajo še več iker v sebi, pa bolj počasi rastejo, komaj vsako leto za četert funta; največji tehtajo po 5 funtov; za jesti so najbolji, ker so prav debeli. 3) Meniki, ki imajo manj iker, pa tudi tako počasi rastejo kakor šlajni; dobri so tudi, pa tako debeli niso od prvih; tudi za sušiti niso, ker preveč terdi postanejo. 4) Kleni, najmanj rodovitni, pa čez 3 funte težkega tudi ne dobiš; za jesti niso dobri, ker imajo preveč kosti. Tudi kapeljni se dobijo po majhnih vodah, ki iz skal izvirajo; ti pa so tako majhni, da skoraj imena njim ni treba, pa ocverti so prav dobri.

Race. Téh je več sort: Ene so vélike race, ki imajo pri jezeru svoje mlade; nektere na sredi gozda v Javorniku jajca nesejo in po eno uro pota od vode deleč mlade račice peljajo; kadar pa kakošnega človeka zagledajo, se vse poskrijejo med listjem dreves in po travi; ktero vjeti je prav težko. Jajc imajo 12 do 15. Druge so špegljariji; te se pa nikoli tukaj ne zležejo, ampak mesca sušca gredó preč; manjše so kakor une. Tretje so rujavoglavke; te se tudi tukaj ne zležejo. Četerte so žvižgalke, pa se tudi tukaj ne zležeje. Pete so černi zvonci. Šeste so potavkarji. Sedme so hrepeljce, ki so tudi majhne in se zležejo pri jezeru v kaki travi. Osmo so liske ali postne race, ktere le malokdaj zležejo, ker ta čas (o sv. Petru), kadar imajo mlade, jezero usahne ali je pa le malo vode, one pa imajo

prav na vodi rade svoje gnjezda, ki si ga iz bičja spletó in tako plava po vodi, da lahko stara, kadar jajca godi, iz gnjezda pije. Devete so pazavke. Desete: žlicarce. Enajste: panderki. Dvanajste: konopnjice itd. tako, da vsem še imena ne vemo.

Vseh teh žival, kakor sem jih zdaj popisal, je dosti, kadar so deževne leta; pa tudi popred jih je bilo dosti, dokler ni nobeden požiravnih jam porajtal, ker jezero se ni po sedem let posušilo. Od leta 1844 pa veliko bolj posahnuje, ker smo bili jame le enmalo iztrebili. Al le škoda, da vélike Karlovce več tako ne poznamo, kakor so jo naši predniki. Ona derži pod gojzd 80 sežnjev; pa ni dosti pomagati, ker za malo vodo le previsoko leži. Kar pa je naprej, ni noben človek še vidil, dokler svet stoji. Al Božja roka je vodila, si mislim, v odrešenje toliko dobrih gruntov, kateri pod vodo, tako rekoč, jokajo in k sreči tukajšnih kmetov za odrešenje iz vode prosijo, kar upam, da se bo tudi kdaj zgodilo.

Ko smo trebljenje jam, kar smo mogli, komplili, sem skušal Karlovco na dalje, kar se le more z vso močjo preiskati. Zgodilo se je, da sem jo najdel, kar bom pozneje obširniše popisal. Zdaj moram poprej naturo našega jezera enmalo odkriti.

Kar je rib, šuke največje zrastejo, ker se je že 25 funtov težka ujela. Al čuda je, kam nek so vélike prešle, ki so bile do 50 funtov težke? Tudi jez sem eno take velikosti vidil, ki mi jo je sosed pokazal. Te so gotovo v globočinah jam, kamor so se skrile ob časih, ko je jezero vsahnilo, da so si življenje ohranile, v vodah podzemeljskih jam. Kadar pa voda stopi v jezero, takrat pa nazaj pridejo na pašo. V jamah pa tudi veliko rib mertvih ostane, ker jame le po strani v zemljo deržijo; nektere jame ribe kakor na rejti ali rešetu precedijo, da voda skozi steče. V takih jamah ribe ostanejo mertve. Če pa čez take ali memo takih jam, ribe z vodo naprej gredó, ali poprej ostanejo, ker voda ostane, da skozi votlenaste skale ne zleze, tam se ribe žive ohranijo in nazaj iz jam pridejo. Tako se zaredba rib ohrani, v takih letih, kadar se voda v jezeru posuši.

Zraven imenovanih rib in rac pride tudi več sort povodnih tičev, kakor so: kozice, dularji, martinčki, vélike in male kakuške, ali mokožki kakor jim tudi pravijo. Vseh teh tičev se dokaj postrelí.

Ako se le enmalo suhega vremena naredi in da ne dežuje več kakor je za frugo potrebno, ni jezero nič večje, ampak kmalo potem usahne. Rib je pa tačas dosti. Kadar jezero 2 leti ne usahne ali pa še dalje, je toliko rib, da gré na dan po 300 ribčev na jezero. Na jami „rešetó“ imenovani je do 200 sakarjev in takih, ki z rokami lovijo. Sakarji plačajo gospodarjem ribštva po 1 gold., da smejo takrat loviti, kadar ribči z mrežami in ulakom svoj lov že opravijo. Ti ujamejo po 4 do 6 centov rib z enim zaulakom; samo na „rešetó“ je že večkrat bilo čez 30 centov rib.

V zadnjem kraji „na kotlu“ kake 3 dni pozneje kakor za „rešetó“ posahne, pa ne vselej tako; včasih tudi 4 do 5 dni pozneje, in v „leviščih“ tudi kake 3 dni pozneje. Zgodi se pa tudi, da, kadar dežuje, ena jama posahne, preden se druga zalije. V zadnjem kraji „na kotlu“ in „leviščih“ se tudi na obeh krajih včasih dosti, včasih pa še več rib naloví kakor na „križu“ in na „rešetó“. Po vsem sterženu se jih tudi včasih toliko dobi kakor na „rešetó“. V „oberhu“ pri gornjem jezeru se jih pa še več kakor povsod drugod dobi. Ako bi soštel, kar ljudje rib iz vseh krajev jezera dobijo, največ v kontrobant, se lahko cenijo čez 300 centov. Kadar pa jezero usahne, jih je pa tudi tako malo, da se skorej ne izplača jih loviti. Mertve ribe ob tem času, ko jih je dosti, nimajo nobene cene, žive pa so obrajtane. Kdor hoče ribe žive ohraniti, mora na en cent rib 200 bokalov vode djati, pa jo večkrat premenjati, tako, da pri ribah ni dosti dobička.

Mreže, kar je malih, z ravšeljni veljajo od 10 do

15 gold.; pa se je dostikrat zgodilo, da so v eni noči vse stanoge pojedle, da niso nič več vredne. Tako ribštvo in jaga na tem jezeru je veselje brez dobička. (Dal. sl.)

Kukovica vremenski prerok.

Kdor na kmetih živi, ima priliko viditi, koliko je kmetu za vreme mar in da bi ga že naprej vedil: Komaj vstane, pogleda na vreme, in prevdari po njem svoje opravila. In to ni čuda; zakaj vreme je podloga njegove poljske sreče in sploh njegove domačije. Zato vse zadene njegovo serčno žilo, kar vreme kaže ali prerokuje, naj bo mesec, ptiči ali dnevi, kateri po njegovih mislih vreme razodevajo.

Taki dnevi so:

1) dvanajst dni pred božičem, kateri mu s svojim vremenam kažejo vreme dvanajst mescov prihodnjega leta. Al vreme téh dni se, kakor skušnje učé, le malo ujemajo z vremenom mescov prihodnjega leta, in večidel že prvi trije meseci kmeta zadosti prepričajo, da se tudi na ostalih devet ni kaj zanesti;

2) sveti večer. „Kakoršen veter vleče sveti večer — pravijo — tak gospodari celo leto.“ Vém, da je sveti večer vlekel sever, in je potem res gospodaril po večjem; vendar nima ta prerokba stanovitne cene, ker je drugekrat skušnja vse drugač kazala;

3) kakoršno vreme je svetega Petra stol (22. svečana), tako je potlej štirideset dni. Vlani se je to poterdilo, letas pa je bilo vsake sorte vreme;

4) če véliki petek dežuje, tisto leto nima dež teka. Vlani in predvlanskim je bilo res tako, in še eno leto, morebiti 1849, če je tudi deževalo, pa je bilo prec suho; vendar si ne upam reči, da je vselej taka.

Tudi 5) malokdaj se poterdi sveti Medard, da bi potem štirideset dni tako bilo kakor 8. dan rožnika; vém pa, da je bilo leta 1811 tako lepo, kakor svetega Medarda dan; letas pa ne.

So pak še druge znamenja lepega ali gerdega vremena, na ktere kmetje pazijo in si dobro ali slabo vreme obetajo; pa vendar včasih kaka pomota vmes pride. Tako je kazal zgornji kamen vrat iz žagrada v cerkev na I. če je bil moker, dež, če pa suh, pa lepo; leta 1833 mesca malega in vélikega serpana in kimovca je bilo vse drugač: njegov pot je takrat kazal lepo. Še le v jeseni so novice to zastavico razvozlale. Silo veliko ledenih gora namreč je prignal sever v atlansko morje, ki so se tajale in mokroto je sever celó k nam prignal.

Vsak umen človek vé, da ptiči nekaj časa vreme naprej vedó; moder Stvarnik jim je to v natoro vtisnil, da si kaj poskerbé. Če petelin zvečer po večerji poje, ali če se vrane po zraku z velikim vpitjem dervé, če ptički k hišam pritiskajo, pride dež, nevihta. Od kukovice pa pravijo, „da bo letina slaba, če pride na golo, — dobra pa, če pride na zeleno ali na zelenje.“ Skušnja to zlo poterjuje, mi ni ne vraža ne prazna vera, ker večidel je kukovica na golem pela kake 7 do 10 dni pred zelenjem, je bila slaba letina; če pa so bile bukve zelene, ko smo jo zaslišali, dobra letina. To je bilo le enkrat poslednjih deset let, kar jez vém.

Kukovica je eden tistih ptičev, ki pozimi pri nas ne ostanejo, ampak gredó v bolj gorke kraje, in se spomladi zopet k nam vernejo. Taki ptiči dobro vedó za čas, kdaj jim je odriniti. Ko pa tam, kjer bivajo, mnoge sape in nenavadni vetrovi vlečejo, tudi kukovico zmotijo, da pred pride, kakor je nje čas, to je, ona pride na golo drevje, in ta nje zmota nam kaže, da bodo nestanovitne sape in nenavadni vetrovi vlekli, in zmedeno vreme rodili, ktero tudi rastline v njih rasti moti, zadržuje ter slabo letino napravi. Ti so moji dozdevki o kukovici kakor vremenski prerokinji. Kdor kaj boljšega vé, naj pové; radi bomo slišali.

L. D.

Poskušnja *)

novih domestivnih čerk za slovenski alfabet.

(Nove čerke in zglede glej v dokladnem kamnopolisnem listu).

Opomki: 1) Posebne čerke za priperti — geschlossenes é (iméti) in odperti — offenes — ô (vôda), katerih glasovi so za ljudstvo, in zlasti pri pisanji, težko razločiti, bi bile po našem sedanjem prepričanji za ljudski alfabet malo primerjene. — Za novince bi se utegnile te čerke, kadar imajo omenjene glasove, s tem ali enakimi znamki podznamenovati, na priliko, e, o, tako, da bi zgornja versta za povdarke zmiraj prosta ostala. — Ko bi se pa vendar hotle za-nje posebne čerke imeti, so po naši dozdevi te, ki so v zgledu zmesenega preodmena v besedah: nebes in rojen naznanjene, med drugimi pripravniše.

2) Čerke zmesenega preodmena ali preodbora, ktere so spredej med oklepom in zaklepom odkazane, so za poljubno odbero pridane; ravno tako tudi vse kratke namest podaljšanih: č, ž, š.

3) S tukaj naznanjenim alfabetom so a) neprijetni in zamudni nadznamenki (diakritische Zeichen) ilirskega alfabeta odpravljene, in namest njih nove čerke, in sicer v dvojni podobi znajdene, tako, da se lahko, po poljubnosti dolge ali kratke, to je, iz verste moleče, ali pa na versto zategnjene ali zakrajšane pisati dajo; — b) tako je tudi za poloviti è posebna čerka odkazana, ktera se poljubno rabiti zamore, zlasti v takih besedah, ktere ta glas že v korenini imajo na pr. perst; — c) pri sestavljenih čerkah lj in nj je po tem alfabetu pismenka j nepotrebna storjena in toraj poslovljena; po tem takem ste za natis in pisanje dve čerki prišparane, kar pri dolgih spisih lahko cele pôle znese; — d) malo lične in zraven tega tudi težkopisne čerke z, ž in k so iz tega alfabeta odmaknjene, in namesto njih ličniše in glajše vpeljane; — e) čerka e, da se ložej od e razloči, je za poljuben nadznamenik, kakor v latinskem pisanji, spet prosta storjena; — f) lepota spisa in natisa je v prvem, pa tudi zmesenem preodmenu, čeravno se v njem 31 novih in le 20 latinskih čerk najde, v sploh skoraj bolj povzdignjena, kakor zmanjšana; — g) ravno to veljá tudi od razločnosti, h kateri, zraven dolgih čerk, med novimi zlasti: z, š in è, in nadznamek nad č najbolj pripomorejo; — h) najpoglavitniši zboljšek tega alfabeta pa je pripravnost za pisanje ali lahkopisnost, ktera bo, če le nekoliko vaje pristopi, zlasti v prvem preodmenu, po vsem upanji tudi najojstreljšim vošilom zadostiti mogla.

4. Kar pa splohno obravnavo tega alfabeta zadene, smo se v pričujočem preodmenu bolj sedanjemu alfabetu bližati, kakor po terdih vodbinah latinskega alfabeta (ktere smo v poslednjem sedmem in v poprejšnjih preodmenih nasledovali) ravnati hotli. Iz tega namena je bila čerka c v samem tem glasu, ktereга sedaj v ilirskem alfabetu ima, obderžana; in čerka s, čeravno v latinskem jeziku prav za prav le mehke glas pomeni (casus—cassus; caesio — cessio; misi — missi) stanovitno za terd glas ohranjena.

Nič manj se je pri odvolji novih čerk, kolikor je bilo mogoče, tudi ozir imel na spomin bravcov. V tem spovidu so bile za enakošne glasove tudi enakošne čerke odbrane, da bi tako že podoba sama na glas čerke opominovala, na pr. za lj in nj čerke l in n podobne. Iz ravno tega namena so bile tudi čerke enojno sislavnih

*) So namreč v slovenskem trije odvetki sploh imenovanih sislavnih glasov: sičavni = c, č; zumljajoči = z, ž in sislavni v tesnem pomenu s, š (Zisch-, Sumse- und Sause-Laute) in vsak odveteke ima dva razločka glasú, namreč: enojno sislavnega in šumečega. Drugi slovanski narodi pa, na pr. Poljci, Serbi imajo, kakor Vlahi, zraven prednjih še četert odveteke sislavnih glasov, namreč: dz in dž; in Poljci verh tega tudi še jotirane enojne sislavne é, ž, š in dž. Pis.

§. 95. Gospodarjeve dolžnosti. Gospodar naj skerbi za to, da se učenec obertnije dobro nauči; toraj naj mu ne daje preveč družih opravkov, da bi mu za uk potrebne časa in pa prilžnosti manjkalo.

Gospodar naj nedoletnega učenca priganja k delavnosti in lepemu obnašanju, k spolnovanju dolžnosti, ki jih mu vera nalaga, k obiskovanju postavno zapovedanih šol, in tudi k obiskovanju posebne obertnijske šole, če bi v tistem kraji za učence bila, gospodar naj učenca nikakor ne pretepa ali hudo ima in naj tudi ne dopušča, da bi kak drug učenec, delavec ali kdo domačih ž njim hudo ravnal.

Če bi nedoletni učenec obolel ali utekel ali če bi se kaj družega prigodilo, da morajo starši, varhi (jerobi) ali drugi svoji umes priti, naj gospodar le-tem vediti dá.

§. 96. Razveza razmérja med gospodarjem in učencom. Tudi razmérje med gospodarjem in učencom se smé iz imenitnih vzrokov, preden se izteče razložno ali molčé izgovorjeni čas, pri ti priči razdreti.

To se zlasti zgodí:

1. Od strani gospodarja (to je, gospodar smé pogodbo razdreti),

- če se učenec zagreši s kakim v §. 78, odstavek 1, čerko b) in d) povedanim djanjem;
- če se za gotovo in terdno pokaže, da učenec ni za to, da bi se te obertnije naučil;
- če učencu kaka bolezen delj kakor 6 tednov delati brani;
- če bi učenec čez 1 mesec v ječi zapert bil.

2. Od strani učenca, oziroma njegovih postavnih zagovornikov,

- če gospodar dolžnosti, ki jih ima, hudo zanemari, če skuša učenca h gerdemu in grešnemu ali postavam nasprotnemu delu zapeljati, ali če svojo pravico domačega strahovanja po napčnem rabi;
- če bi gospodar čez 1 mesec v ječi zapert bil, ali če bi tudi manj časa zapert bil, pa bi učencu ne bilo od časa živeti;
- če bi se gospodarju po razsodbi obertnija nekaj časa za kazen (štrafengo) ustavila;
- če se gospodar preseli v kako drugo občino (sosesko), to da v tem primeru se mora saj v dveh mescih po preseljenji razveza učnega razmérja tirjati.

§. 97. Z odpovedjo štirinajst dni naprej dano sme učenec iz učenja stopiti, če svoj poklic spremeni ali če prestopi k drugi obertniji; če vsega za uk izgovorjenega časa ne more dostati za to, ker bi mu sicer kaka dobra prilika, priti h kruhu, odšla, ali če se okoliščine njegovih starišev tako spremené, da ga sami potrebujejo bodi za postrežbo ali pa za gospodarstvo ali obertnijo svojo.

§. 98. Če se prigodí kaj taciga, da eden ali drugi (gospodar ali učenec) več ne more spolniti na se zvetih dolžnost, če gospodar ali pa učenec umré, ali če gospodar obertnijo popusti, ugasne učna pogodba sama od sebe.

§. 99. Povračilo škode. Če se učno razmérje razdere, preden preteče razložno ali molčé ustanovljeni čas, ali če obertnija neha, se je deržati tega, kar govore §§. 79, 80 in 81.

§. 100. Učno spričevalo. Kadar se učno razmérje razveže, mora gospodar učencu, če za to prosi, dati spričevalo, v katerem je zapisano, koliko časa se je učenec pri njem učil, kako se je ta čas obnašal in koliko se je od obertnije naučil.

§. 101. Če kdo vzame učenca, ki je kje ušel. Če kak obertnik vedoma sprejme učenca, ki je svojemu gospodarju ušel, zapade kazni in je z učencom vred prejšnjemu gospodarju dolžan poverniti po §. 1302 občnega deržavljskega zakonika škodo, ki se mu je zgodila s tem, da mu je učenec utekel.

Če gospodar hoče, bode se mu učenec uhajač nazaj

pripeljal; tudi bo primérno pokaznjen (poštrafan) od gospodarja, v nekterih okoliščinah pa od gosposke.

(Dalje sledí.)

Popis cerkniškega jezera.

(Dalje.)

Al jezero ima še drugo v sebi. Kakor hitro se vreme naredí, da jezero posahne, prec začne trava in druga zelenjad rasti. Kjer smo se pred kakimi 8 dnevi še s čolnom vozili, ravno tam se pasejo zdaj že krave in teleta. Komaj je zemlja suha, že vse zelení, kakor bi hotla s tem kmeta prositi, naj jo reši izpod vode, kar mu bo z dobrim plačilom povernila. Ako je le 2 mesca vreme suho, je že vse polno koscov in vozov, kateri senó spravljajo. Kadar jezero usahne malega travna ali rožnika, pa da je dolgo časa suho, tadaj je dobra klaja, in jo živina rada jé. Kadar pa voda zalije jezero med tem, ko trava raste, take je ne jé živina rada; včasih se pa tudi tako spridi, da celó za njo ne mara.

Ko pa merva ostane pod vodo po 2 leti ali še dalje, pa še za steljo ni. To je škoda neizrečena za vse tukajšne in ložke kmetovavce, zakaj vsem dá jezero veliko tavžent voz sená in stelje. Kolika pa je tudi na njivah škoda, kadar se to godí in voda čez nje stopi! Kako zdihujejo gospodarji, kadar vidijo, da vés njihov trud je bil zastonj.

Dva vzroka sta, da se temu ne pomaga.

Eden je, da še tù in tam toliko dobre pobožnosti ni, da bi se prepričali, da se more kaj pomagati; — drugi pa, ker obilni davki od ene strani, od druge pa slabe letine kmeta tako stiskajo, da ne more shajati. Al kolikor večje je ubožtvo, toliko več je pomoči treba. Ni moč ne živeti ne davkov opravljati, dokler ne bode grunt bolje rodil in dokler se bolja živina ne bo rodila. Vse to bi se pa lahko zgodilo, ako bi se jezero dobro potrebilo. Sila veliko dobrega sená bi se pridelalo potem; zakaj jezerski svet ni močiren; prec pod eno pedjo blata je dobra zemlja.

Ako jezero pred sv. Jakobom ne posahne, ni nič gotovega časa, kdaj da bo usahnilo. Nahaja se v jezeru velika teršca čez seženj (klaftro) dolga, ki ima prav lepo zeleno, čez čevelj dolgo in pavec široko perje, in jo goveja živina rada jé pa tudi konji, kadar se v perji požanje. Spod je debela slama v kolenca izrašena, ki jo nekteri za štukadurje rabijo; toda pri tleh mora porezana biti, če v tistem času jezero posahne, kakor je rečeno bilo. S čolnom se peljajo: eden počasi vozi, dva pa, na vsakem kraji eden, žanjeta. Ti 3 ljudje je en sam dan toliko nažanjejo, da je suhe dober voz.

Okoli strug, kadar zemljo tekoča voda kaj pognoji, začne zelena trava rasti, ktera se mekuca imenuje; prav dobra je; živina jo rada jé, naj je frišna ali suha. Ta trava izmed vseh najhitrejšje raste.

Od kod tolikanj vode v jezero pride?

Najnaprej imenujem cerkniški potok. On ob povodnji grozno dosti vode v jezero nalije, ob družih časih pa ne toliko.

2. Je sv. Marije Magdalene studenec pod gričem „Slivnica“ imenovanim. Ta ob času povodnji sila veliko vode dá, sicer pa komaj 30. del od cerkniškega potoka, ob času suše pa celó nič.

3. Je Krajnc, studenec, ki je prav malo dá.

4. Je Mertinski oberh, ki spod cerkve sv. Vida v eno strugo priteče. Zadnja dva imenovana studenca jezeru ob času povodnji dosti vode dasta, sicer pa komaj 4. del od cerkniškega potoka.

5. Je Terstenik; ta prav malo vode dá.

6. Je Žerovšica, ktera ob povodnjah prav dosti vode dá in se v žerovnsko reto izliva; ne usahne pa tudi nikoli.

7. Je Libsejnšica; ona dá največ vode v jezero med vsemi, kar sem jih zdaj povedal.

8. Je Goriška, ki pa mu le malo vode dá.

Véliki oberh.

Véliki oberh pod vasjo „Gorenje jezero“ imenovano teče pod Danami v Golobino, gré kratko pot pod zemljo in potem se iz pečin v jezero izliva. Še ena druga voda je, ktera se izpod šneperskega ali laškega gojzda izliva. Ta je ob povodnjah strašne moči, in reči se smé, da ta največ od vseh imenovanih studencov in potokov v jezero vode prinese. — Ob neki povodnji sem se sam prepričal, ko sem šel ložki potok pod Dane gledat, koliko da je je. Potem sem šel pod pečino v zglavje jezera in dalje do Kamnega vira, kjer sem zapazil strašno valjenje v jezero, ktero je bilo 6krat večje kot ložka voda.

Iz tega sem sodil, da k ložki vodi pride še veliko drugih vodá, ktere se spod vélikega gojzda po žlebinah in dolinah vkup stekajo in po modro napravljenih otokih skozi griče se v Oberh zlivajo. Ta Oberh se v več krajev razdelí, tedaj ima tudi več imen. Najpervi, kateri začne vodo nalivati, je v Čemniči. Drugi je Černjava. Tretji je Cemun, okoli ktereга gré povsod voda izmed kamnja, kakor da bi se skale topile; luknje ni nikjer nobene viditi, pa vendar je vode zmiraj dosti okoli. Četerti je Kamni vir; tudi tukaj ni nobene luknje viditi, pa vode je zmiraj dosti okoli.

Vse to skupaj se véliki Oberh pri gorenjem jezeru imenuje. Od Oberha je le toliko povedano, kar vodo v jezero naliva, in tû od Čemničev do Kamnega vira se v kljuko zakrivi, in je blizo četert ure hoda, preden se pride k laškemu studencu.

Laški studenec ob povodnjah tudi dosti vode dá; on je sosed Oberha, ki na Melinšici v veliki Oberh priteče. Vse to skupaj ob velikih povodnjah toliko vode prinese, da če bi bila tej vodi nasproti kaka 8 kvadratsežnjeva velika jama, bi ne mogla vse te vode požirati. Od laškega studenca do vranje jame pol dobre ure hodá zraven gojzda in po vsem tem prostoru je luknja pri luknji, kar se pa malo ali celó nič ob suhem vremenu ne pozná; kadar pa dež gré, kar vèn iz tal voda kipí.

Jame, ktere se zmiraj vidijo, imajo te-le imena: Trensenc, Slatavec, otoški Oberh, Merzljek in že popred imenovana Vranja jama. Blizo Vranje jame so Bobnarce. Te so v zadnjem kraji jezera, in le tačas se poznajo, kadar gromi in močno dežuje, ker ob tistem času vodo iz sebe mečejo. Ime Bobnarce imajo odtod, ker, kadar vodo iz sebe mečejo, pod zemljo buči in gromí (bobní).

To ropotanje kaže, da izpod gojzda nabrana voda se iz predalov med skalovjem vèn podí in zato tako bobní. V vsem zadnjem kraji je več takih lukinj, ki ob času deževanja vodo iz sebe bruhajo.

(Dal. sl.)

Potnikove misli in opazke

hodé iz Maribora po ovinkih v Maribor.

Tonekda stopaje po mariborskem sprehajališču z najiskrenejšim prijateljem in premodrim učnikom, da bi se o nekaterih vedinih rečéh po domače pogovorila, je on ozrevši se po zelenih hribčkih in rumenih poljanah žalostnega serca rekel: Oj! da za kakih 30—50 let bodo na teh lepih gričih gosposke pristave in poletne stanišča ponosno se po ptujskem polji ozirale in ti prekrasni kraji se bodo v sto letih poptujili! Al tega vendar ne morem verjeti, ker dobili smo svojega vladika, slovensko vladikovino, ki gotovo bode zajezila siloma nas topeče valove; zavedili se smo; tudi imamo naši narodnosti primerjenih gimnazij pričakovati, česar nas je presveta cesarjeva beseda že lani zagotovila; rešeni smo. Hvala Bogu, dendeneši več ne dremujemo pogubnega in zadušljivega spanja, v katerem bi nas sovražnik mogel nepri-

pravljene napasti; ni treba se več toliko bati za domače ognjišče, ki nam ga je težko kladivo dosti odkerhalo, — postave nam je branijo. O tej priliki so me preletele besede, ktere je dr. Schreiner zapisal: „... Marburg und Pettau, die sich als Sprachinseln darstellen“. Kako pač je to mogoče, ker skoro vsak domač meščan, čeravno so njegovi očetje priséljenci bili, slovenski ume in govori z ljudstvom; greš li v kakoršno koli štacuno, povsod se pogovarjajo tergovci s priprostimi našinci po domače; v saboto na sejmu malo drugih besed čuješ kakor naše; celó gospodične s francozkimi obroči ograjene in turškimi koprenami zagnjene kramljajo z maslarkami, mlekarcami itd. prav gladko po slovensko; v slovenski cerkvi, pri sv. Alojziji, pri sv. Magdaleni je zadosti polno, akoravno se v našem jeziku Božja beseda razlaga; v stolni cerkvi je pri rani propovedi (pridigi) največ ljudi, ki oboji jezik govorijo; uredniki so večidel naši ljudje, tedaj umejo naš govor in umeti ga jim je treba. Kdo pa sedaj še ostane? Učniki na rečnici in nekteri na gimnazii, ki se jim neče prileči rimljanska izreka: „Si es Romae“ itd., — kak v miru živeč častnik, nekteri merjaši, nekaj detičev in postopačev, po katerih se ne sme za mesto znanost narodnega govora soditi. Če pa s tujei in nevedneži naše besede neslovenski govorimo, se godí to za prijaznosti in njihovega ubožtva delo. Kako nek bi govoril s človekom, ki drugega jezika ne razume kakor nemškega? Taki nasledniki Adamovi lahko ugledajo „Sprachinsel“, ker se ž njimi po njihovem golči (govori), vsaj je na Laškem ne iščejo. Nemška pridiga v slovenski cerkvi ob ednajstih je že slovo vzela, ker ni poslušavcov; tako smo si bili po priliki pred letom dni mislili, ker veliki gospodje razun nekterih in višji vojščaki navadoma ne hodijo Božje besede poslušat; menda ne utegnejo. Te dni sta se dva gospoda nekde po naše pomenkovala: Slovenec in Nmec iz daljnega nemškega kraja, ki je pa naučil se do dobrega naški. Tretji gospod poleg sedé je poslednjega vprašal, kaj govorita. Ta pa ga je mahoma popital: „kaj tega ne umete; kde pa živite in služite?“ „Tû v Mariboru“. „Kako pa je mogoče, da slovenski ne razumete? Tû je treba pred slovenski znati kakor laški in francozki; vsaj jaz pridši iz daljne Nemčije sem si najprej preskerbel, da slovenski znam. Tako se spodobi poštenemu človeku, ne reči za nevednosti voljo prezirati“.

To bodi mnogim na vzgled! Ako pa se jih dosti rajše po tuje meni, so okolnosti krive. — O bregušarskem Ptujci res ni treba besed gubiti; ondi le kak prenapet nasprotnik naš nahaja nemško „Sprachinsel“, kakor gospod Raffelsperger, ki je začertal okoli Ljubljane veliki prostor nemške zemlje. Takim krivicam se posebno ustavljamo, kakor onim zobavcom, ki vse, kar tudi nemški govori, drugemu narodu prištevajo. To več ne sme biti; to je strašna pregreha zoper pravičnost Božjo, ki nikjer ne vleva, naj bi narodi se poptujevali. Toliko od te plati o Mariboru.

Odtod po koroški cesti proti Kamci (iz „Kamenca“ nemški Gams) ugledaš za kako četvert ure pricestno deščico samo z nemškim napisom, kjer se bere okraj, soseska in kraj po nemškem za Slovence, ravno tako prepoved, da se navzdol ne sme naglo voziti; celó v nemškem Omu-reku se vidi poleg mosta slovenski napis, kako se je voznikom treba zогibati; pri Ernoži je poleg železnice slovenski brati, da je prepovedano po železnici hoditi. Na Slovenskem se res razne dogodbe naključajo. V Kamci se je leta 48 zagnjezdilo neko „nemško katolištvo“ v dveh ali treh hramih, kjer so gospodarji časniki „Urchristenthum“ prebirali, namesto da bi bili boljše na gospodarstvo gledali. Hvala Bogu, da se naših slovenskih ljudi ta gnjusoba in strupna pošast ni lotila, slava slava, nam! Tû bi sploh zló bilo želeti boljše narodne učilnice, ktero čuvajo duhovniki, ki dobro vejo, kaj pomeni ovce pasti, ki so v več ozirih v nevarnosti pred sovražnikom. Ni zadosti, da duhovnik more z dohodki izhajati; se vé, da je to tudi potrebno; al prava

§. 117. Zbori. Zbori tacih bratovščin, ki nimajo čez 50 udov (členov), napravljajo se iz vseh teh udov, ki smejo glasovati (svoj glas oddajati), zbori večjih bratovščin pa se napravljajo iz mož (zaupnikov), ki jih izbirajo udje na odločni čas, pismeno oddajajo svoj glas.

Pri bratovščinah, ki obsegajo različne obertnije, naj se naredi tako, da bodo posamne verste obertnij po primerni razdelitvi mož imele vsaka svoje namestovavce (zagovornike).

(Dalje sledi.)

Popis cerkniškega jezera.

(Dalje.)

Kadar so plohe po tem gojzdu nad „Zadnjim krajem“, tjè proti „Kolom“, in okoli v ložko vodo napeljanih izvirkih močno dežuje, takrat iz samih teh lukinj tolikanj vode pride, da iz „Zadnjega kraja“ v „Vratah“ v jezero teče. Največkrat pa je, da véliki oberh celo jezero, tedaj tudi „Zadnji kraj“ zalije. V „Zadnjem kraji“ so tudi jame, ki vodo požirajo in jo iz sebe dajajo. To je pa tako-le: Modri Stvarnik je luknje, ktere požirajo, tjè v nižje kraje napravil, kakor v Planini, Bistrici in Virdu, in te luknje je Stvarnik združil s temi, ki izpod gojzda vodo v jezero točijo. Ta pot, kadar voda v jezero pride, je nikoli nazaj ne oberne, ampak ravno po ti poti zmiraj požira. Da jo pa ob velikih povodnjah nazaj iz sebe meče, je to-le: Večja luknja je ta, ktera vodo v jezero izpod gojzda oddaja, kakor je taista, ktera jo požira, tedaj jo požira in iz sebe nazaj meče. To se po sami pameti zagotoviti more; našim očem je skrito, zato, ker je vse pod zemljo.

Kar je pa požiravnih lukinj v „Zadnjem kraji“, kakor je Kotel in okvér kotla, te samo le vodo požirajo.

Potem ste Česljenci dvé: ena „vélika“, druga pa „mala“, in Beček. Vse to troje je blizo skupaj, precej ko se skoz „Vrata“ v „Zadnji kraj“ pride. Več je še družih lukinj v „Zadnjem kraji“, da malo po malo vodo ob tistem času požirajo, ko jezero usahnuje. Kadar pa začne grometi in deževati, takrat se pa iz vseh lukinj voda prikaže, včasih tako, da vès „Zadnji kraj“ hitro zalije.

Še eni pritoki v jezero so pod črnim gojzdom: Veršiči s Suhodolico, kteri pa okoli skoz kamenje izvirajo in se jim „Studenšček“ pravi. Suhodolica s Studenščekom je včasih tako močna, da v dveh ali treh urah vse „Rešetove jame“ zalije.

Na „Ušivi loki“ je studenec, kteri malo po malo izvira, pa nikoli ne usahne. Od tod si Jezerci vodo za pijačo in za kuho nosijo in vozijo.

Še en studenec je, ki se „Narti“ imenuje, ki pa prav malo vode dá. Kakih 50 sežnjev od tod se pa požiravne jame začnejo, ki se tudi „Narti“ imenujejo.

S tem je precej na drobno popisano: od kod in kako voda v jezero pride. Kdor bi pa ob hudi povodnji od „Martinjaka“ do „vélikega Oberha“ šel, bi rekel, da v 24 urah bo vsa cerkniška dolina zalita, ako od požiravnih jam nič ne vé.

Požiravne jame od „vélikega Oberha“ po „Sterženu“ do „Rešeta“.

Ko se od „Oberha“ po „Sterženu“ gré, je najperva jama „Beček“, kteri ne požira veliko; jezeru ni ž njim dosti pomagano, zato, ker je preveč v mečavi in ga blato zasuje. To se je v letu 1854 zgodilo; od tistega časa več ne požira.

Potem pride „vélika Ponikev“, ktera je dobra in stanovitna jama; ne požira sicer več vode kakor za en mlinsk kamen goniti, pa ob tem času, ko se jezero suši, vsa voda noter teče. Ob suši „véliki Oberh“ nič vode ne dá, ker je čisto suh.

Zdaj pride „mala Ponikev“, ktera veliko več vode požira kakor vélika, zatorej bi se prav za prav ta

mogla imenovati vélika Ponikev. Znabiti je takrat, ko je bila najdena, manj od une vode požirala. Kdaj je pa „mala Ponikev“ naprej brezno potegnila? Kar je bilo zemlje verh skalnatih razpok, je vse voda požerla, in pri desnem kraji se je leta 1839 brezno naredilo, ktero precej močno požira. Kar je bilo zemlje okoli, se je vsa posula, in voda jo je malo po malo v luknjo znesla, pa zamašila se zatega voljo ni.

O tej jami pa moram še to povedati, da ribčem, ako začne po hudi in nagli povodnji voda prihajati in se naglo doli valiti, prinese stelje in blata, ako dobro ne pazijo, toliko, da se jim mreže pretergajo. Pri taki priložnosti so ribči vidili, da „mala Ponikev“ tudi vodo iz sebe bruha. Ta ima tudi izpod gojzda pod zemljo od Stvarnika napeljano tovaršico, kakor smo pri jamah v „Zadnjem kraji“ o tem že govorili.

Zdaj pride pri véliki Gorici „Sitarca“, ktera malo vode požira; tukaj se struge ločijo. Ena se zavije proti vasi, dolnjemu jezeru na „Vodonos“; prava in vélika struga pa naprej pelje proti „Rešetu“.

V „Vodonosu“ je 14 požiravnih jam. Desetere perve se „Bečki“ imenujejo; ostale druge pridejo v kot za jezom. Te so: 1) Skednjenica“, ktera vode požre blizo toliko, da bi eno žago gnala. 2) Je „Štengarca“, je malo požre. 3) Je „Krugljica“. Nad njo zemlja visi, ktera jo je že večkrat zasula, in tudi zdaj ne požira. 4) Je „Konjšica“. 5) Je „Tajlava jama“. Obe te dve malo vode požrete in ste majhne, da skor imena niste vredne. „Bečki“ je pa vsi komaj toliko požirajo, kakor sama „Skednjenica“.

Rešetne jame.

„Rešetne jame“ so najnižje jame celega jezera in so tudi najbolj stanovitne. Zunaj „Skednjenice“ pa vendar „vodonoške“ več požró kakor „rešetne“. Imenujejo se: 1) „Rešetna jama“, 2) „Tri ribške jame“, 3) „Županje luže“, 4) „Ilava jama“. Ribške jame z rešetno vred več požrejo kakor vse druge. V nobeno zdaj imenovanih jam pa ni še nikoli nobeden prišel, da bi natančno zvedil, kako je notri, in kako bi se dala kaka poprava napraviti.

„Uševska rejta“.

„Uševska rejta“ je najbolj pod Slivinc, in od te je četert ure hodá. Ta vso Žerovniško požrè, kadar je suša.

Še ste dve jami zraven, z blatom zasute, ktere tudi nekoliko požirate.

Od vseh teh dozdej imenovanih jam (zunaj v „Zadnjem kraji“) se ne vé, ali deržé proti Planini; druge pa gotovo vse v Bistru peljejo, posebno pri „vodonoških“ je to po skušnjah poterjeno; „Rešetne“ pa tudi samo na Bistru tako kakor „vodonoške“ in „vertne“.

(Dalje sledi.)

Na Snežnik.

Mesca avgusta in septembra se rastlinoznanci (botaniki) in taki, ki želijo daljne gore in kraje si ogledati in lepoto narave občudovati, podajajo na visoke gore. Na Kranjskem pač imamo velikana Triglava, ki je kralj vseh kranjskih gorá; al težavno in nevarno je, mu na verh priti. Tudi druge visoke hribe ima Kranjsko na gorenski in koroški strani. Na Notranjskem in primorji je pa Snežnik poglavar vseh gorá; on stoji 6804 čevljev nad morjem. Snežnik (Schneeberg) je lastnina šneperske ali snežniške grajšine in zdaj kneza Schönburg-Waldenburskega iz Saksonskega.

Snežnik je na južnem kraji Kranjskega in dela mejo proti Horvaškemu in Primorskemu; ž njim je sklenjen sila velik gojzd, ki meri čez 40 tavžent štirjaških sežnjev; vse je lastnina šneperske grajšine. Da bi ta gojzd s toliko servituti ne bil obložen, po kterih mora grajšina upravičenim

ako krava raje in več žrè kakor poprej, pa ni bolj vam-pasta; ako večkrat poležva, bolj po pičlem molze, in ako ima mleko več smetane kakor pred. Gotove znamenja bre-josti se pa še le konec petega mesca zapazijo. Zadnja stran života se na obé strani razširja, in če roko na la-kotnico, zlasti na levo stran položiš, ali pa pest polahkoma na trebuh pritisneš, boš telička gotovo v maternem telesu čutil, pa tudi večkrat vidil, da se giblje; ako pa s to skušnjo tega ne zapaziš, daj ji merzle vode piti, pa glej v tem na trebuh, ali se teliček v maternem telesu ne zgane. — Breje krave moraš dobro rediti in gleštati, če si hočeš dobrih telet za pleme prirediti; spridenega ali slabo spravljenega sená ali otave, bolnega ali že kaljivega krompirja, kisle pijače ali kislih vinskih preš, ali zmerznje-nega krompirja ali repe itd. ne pokladaj brejim kravam; taka piča je kravam kakor tudi teletom zlo škodljiva. Na premembo klaje spomladi moraš posebno skerb imeti, glej, da ne boš mahoma od poletne klaje k zimski, ali pa od zimske k poletni prestopil, ampak krave le počasi te ali one kerme privadil. Vari, da ne bo druga živina breje krave bôdla ali z rogmi suvala, potiskala ali žokala, kadar živino na vodo goniš, ker tako bodenje dostikrat pripomore, da krava zverže; razun tega moraš brejim kravam tudi bolj pogostoma nastiljati, da bodo na mehkem ležale. Tla, kjer breja krava v hlevu stoji, ne smejo zadej prenizke biti, to utegne kravi trud napraviti. Breje krave se morajo pogo-stoma štrigljeti, da imajo vedno čisto kožo; kdor krave snažiti opušča in zanemarja, mu shujšajo s teleti vred. Do-kler krava obilo molze, se mora vsak dan po dvakrat do čistega pomolsti; če ima pa krava že po malem mleka, ne molzi je več, kar se po navadi 8 do 10 tednov zgodi, preden se krava oteleti. Le malo krav je, ki delj časa mol-zejo; take se morajo vedno molsti pa le po enkrat na dan.

Šestič: Kdaj se krava oteleti? Breja krava nosi po navadi 40 do 41 nedelj, nektera delj, nektera tudi manj časa. Da se bo krava kmali oteletila, se spozná iz nasled-njih znamenj: Vamp vpada, lakotnice in križ vpadejo, vime se napne in polno prihaja. Potem se jame neka bela žleza iz spolovil cediti; spolovila postanejo ohlapne in v vime mleko priteka. Krava postane nepokojna, pogostoma renči, se dostikrat vleže, pa kmali spet vstane in se jame nape-njati. Zdaj se prav za prav prične obravenje, katero navadno le 5 do 10 minut terpi. Če ustane krava koj, ko se je obravila, se popkovina sama preterga; če pa krava sama od sebe ne vstane, tako se mora popkovina kake 3 pavce pod telečjim vampom podvezati in pod podvezo s škarjami odrezati. (Dal. sl.)

Cesarski ukaz.

Starost telet določiti, da se potem določi užit-ninski davek (Verzehrungssteuer), je c. k. ministerstvo dнарstva ukazalo, da vse teleta, ktere so mlečna kleš-nika (to je, dva srednia zoba) že pometale, imajo za več ko eno leto stare veljati, naj sta stanovitna klešnika že po-polnoma prederla ali pa še ne.

Opomin našim kmetijskim gospodarjem.

Ne zamerite nam, ljubi moji, da Vas morajo „Novice“ danes enmalo okregati.

„Komur ni svetovati, ni pomagati“, je že star pre-govor, in skoraj bi rekel, da tudi Vas zadeva v tistih rečeh, ki se tičejo živinskih bolezin.

Na Gorenškem imajo letos po planinah dokaj garje-vih ovac; rekli pa so nam, da imajo „neznano“ bo-lezen, ktere ne pomnijo nikdar pri njih. Zna biti. — Na Krasu mori vrančui prisad (čerm, metljaji) goveda, pa spet so nam pisali, da jim je „neznana“ bolezen. Tudi to zná biti.

Al za Božji čas! dragi moji, zakaj si ne oskerbite tistih pomočkov, ki Vas peljejo k spoznanju bolezin in kako bi se jih ubranili. Ti pomočki so bukve, v kterih so vse živinske bolezni na drobno popisane in je tudi povedano, kako naj se z njimi ravna.

Te bukve se imenujejo „Živinozdravstvo“, ki sta jih v domačem jeziku izdala dr. Bleiweis in dr. Strupi. Ko sta jih pisala, sta mislila, da bota skazala našim go-spodarjem veliko dobroto in da saj vsaka vas si bo omislila te bukve — al zmotila sta se. Koliko gospodarjev ima nek te bukve? Skor da bi jih lahko na perste šteli! Na Nemškem ima vsak gospodar kakošne take bukve, da si vé pomoči v sili ali da lože spolnuje to, kar mu poklicani ži-vinozdravnik svetuje; zato je takih bukev na milijone med ljudmi. Dr. Bleiweis, ko je še na Dunaji bil, je spisal zdravilske bukve za konjske bolezni v nemškem jeziku, in čeravno jih je pred temi bukvami že na milijone bilo med Nemci, so vendar v kratkem času tudi njegovih pokupili blizo 10.000.

Naši ljudje pa ne marajo za pomoč, in kadar sila pride, le jokajo in stokajo, pa si ne vejo nič pomagati ali pa rabijo — neumne reči.

To menda ni hvale vredno, in res je, kar pregovor pravi: „komur ni svetovati ni pomagati“.

Popis cerkniškega jezera.

(Dalje.)

Vélika Karlovca.

Vélika Karlovca je nasproti vélikemu Oberhu, ker vé-liko Oberh je poglavitni začetek cerkniškega jezera, ako-ravno ima še veliko družih pomočnikov, kakor so že popred popisani bili. Al le véliki Oberh stori jezero; vse druge pritoke bi v kratkem druge jame, kakor so popisane, in pa obé Karlovci požerle. Véliki Oberh je velika zaloga voda, ki se stekajo v jezero.

Ravno temu nasproti ste obé: vélika in mala Karlovca, posebno pa vélika, ktera, kadar velika voda v jezeru na-raste, s svojo veliko močjo na to veliko žrelo tiši in s tako močjo vodo va-nje vali, da vsak čoln precej s sabo potegne; tudi dva še tako močna čolnarja se ne ubranita, če sta blizo, da bi ju noter ne potegnilo. Al ljudje, ker to po-znajo, se v tako nevarnost ne podajo; zato pa tudi še no-benega ni požerlo, družih reči pa, kakor trame, drevesa, čoke itd., je že veliko veliko požerlo. Kadar pa voda začne vpadati, tudi tukaj začne počasi noter lesti. 82 sežnjev je pod grič luknja, čez pa tudi ne more, ker je grič precej visok. Kadar je voda majhna, se pa dva brez strahú noter peljeta, samo da se proti dereči vodi branita, da na skale ne zanese čolna. Kadar je voda prav majhna, se pa eden brez skerbí vèn in noter pelja.

V letu 1844 pod tedanjim kantonskim gospodom Fran-c Zoretom, ki so bili naš iskreni vižar, smo se bili dobro poprijeli jame trebiti, in spred takih, kjer je bil svet visok, da niso mogle vode požirati, smo ga odkopovali. Od takrat je jezero v veliko boljšem stanu kakor je bilo po-pred. Koliko se je po tem na nizkih senožetih spremenilo! Namesto bičja in teršce zdaj dobro seno raste. Akoravno voda še zmiraj od časa do časa senožeti zaliva, je vendar seno za živinsko klajo drobno, za spomlad je pa pre-malo tečno, s tem pa si bolj robo prihranimo, kar nam za spomlad prav pride.

Dobro se je to delo splačalo, — pa kaj, ko je od ti-stega časa vse popolnoma opušeno, kar bom pozneje povedal. Dobro je bilo, al kaj, ko za najboljši pomoček v véliki Karlovci nismo vedili!

Kar svet stoji, še tega noben človek vidil ni, ker se v nobenem popisu ne najde; tedaj lahko rečem, da sem jez-pervi iznajdel, kar je od pervega tamuna naprej, 116 sežnjev daleč. To se je pa tako zgodilo: Vidil sem Kar-

lovco dobro prostorno in da veliko vode požira, akoravno so še vse nižje senožeti v jezeru do 2 čevlja globoko pod vodo. Kako bi bilo to dobro, da bi se do te jame prekopal in se ta voda s senožet spraviti mogla. Sreča je bila, da smo prejšni dan iz pervega tamuna trame spravili, potem čoke, veje in dosti druge šare, s katerimi je bil tamun natlačen in tudi poln vode. Potem je je bilo na pol manj, kadar je ta šara iz vode izlečena bila. Al prikaže se spet druga luknja iz vode v skali; do nje pa nismo mogli, zato, ker je bila voda še pregloboka. Čez vodo se je le skala komaj vidila; zakuril sem, da se je dalje vidilo. Ta luknja, ki se je zdaj iz vode prikazala, se je kakor črna zaplata vidila. Na to se vernem po luknji nazaj. Drugi dan dam majhen čoln lesëm pripeljati in odberem od 50 ljudi, ki so jame trebili, 8 fantov, da čoln v jamo spustijo. Potem grem v čolničku proti skali, kar zagledam luknjo; zbašem se skoz, pa kar zagledam novo Karlovco in en grič pred seboj. Čoln pustim in grem naprej po luknji s svetilnico 83 sežnjev deleč, in spet pridem do vode; prostor je bil še naprej, pa čez vodo nisem mogel. Berž grem nazaj in prevdarjam nesrečni grič, ki je za skalo, kjer sem čolnič popustil, češ, kako pač more tod čez vodo teči. Kar najdem, da ta grič nič drugzega ni kot kup mnogoverstne šare, ki jo voda skupaj nanaša. Pod skalo je nekaj votline, pa voda ne more dosti skoz, ker je pretesno. Na to skalo strašno voda pritiska in potem nazaj bruha. Kar voda takega prinese, da plava, vse skoz to majhno luknjo noter potegne; kar ne plava, pa za skalo pušča.

To je krivo, da ta Karlovca vode požirati ne more; taka misel je velika škoda celemu jezeru.

Kar zaslišim dva glasa na prvem kraji tamuna, kjer sem bil oginj zakuril, da sem bolje po vodi vidil. Ta dva glasa mene po imenu nazaj kličeta. Ko se nazaj skoz luknjo v skali zbašem, kjer sem se mogel s herbtom v skalo opirati, da sem čoln bolj pod vodo spravil, in ko vën pridem, zagledam dva gospoda, Jožefa Obreza iz Cerknice in kresijskega inženirja iz Postojne. Prepeljal sem zdaj oba čez to luknjo, da gremo naprej, kodar sem sam poprej hodil. Ko vse ogledamo, gremo nazaj, ker sta gospoda v Cerknico kosit šla. Popoldan prideta zopet nazaj in inženir prinese svoje inštrumente, da je to novo Karlovco zmeril in niveliral. Ta obris mora še v kancelii postojnske ali pa planinske gosposke biti.

Tako je bila najdena nova Karlovca.

Prec drugi dan sem lohak čoln naredil, takega, da sta ga dva junaka nesti mogla in da je 3 može nesel. Šli smo noter: jez in dva moja dobra prijatla, ter se čez vodo peljali, čez katero poprejšni dan iti nisem mogel; potem smo pa čoln seboj nesli 27 sežnjev deleč, kjer smo zopet dosti vode dobili, al čez si nismo upali, ker je vse sorte les poverh plaval; vendar „korajža veljá“ — z velikim trdom smo med temi čoki in drevesi čez prišli zopet do skale, ktera je tudi votla bila, pa skozi nismo mogli, ker je bila luknja tako kriva, da čoln ni skozi mogel. Na levo stran je zopet druga luknja bila, v kateri sta dva trama tičala, ki ju je voda zanesla. Eden se spravi na tiste trame in en malo naprej v luknjo posveti. Velika stoječa voda se vidi. Od tod smo se nazaj vernili, nekoliko smo premirili, nekoliko prevdarili dolgost Karlovce, ktera okoli 148 do 200 sežnjev meri. Pa pred je je znano bilo le 82 sežnjev; nova pa 116 do 118 sežnjev meri.

Ker naprej nismo mogli, smo prevdarjali pri tisti skali, al bi se mogla tista 2 tramova s kakošno dobro pripravo vën potegniti, da bi se potem s čolnom naprej moglo, in to se bo zgodilo, ako mi Bog doživéti dá v največjo srečo tega kraja. Ta skala visí kakor da bi bila pripeta, in skozi njo je ta luknja. Ta skala je, kakor una pri prvem tamunu, kake 3 sežnje debela, in kmali bi se dala odstreliti, pa to bi bilo pri prvem tamunu bolje, zato, da

bi se taisti nanòs preč spravil, in do tukaj Karlovca, kolikor je treba, ponižala samo za pol sežnja.

Tudi mislim, da bi to dosti stroškov ne prizadjalo, ker bi tudi tlaka dosti storila, posebno z živino, kar bi bilo vožnje potreba.

Tù je popis tega, kar smo tukaj znajdli.

(Dalje sledí.)

Rogaška Slatina na Štajarskem.

Kaj si mi storila,
S čim se prikupila,
Si mi priljubila
Se dežela mila?

Valjavec.

Mnogo krasnih, lepih in prijaznih pokrajin ima zemlja slovenska; mnogo krajev čudapolnih, katerim enakih zastonj išemo po širokem svetu; al težko če ima kraj, ki tako dalječ sloví po svetu, kakor rogaška Slatina ali Kisla voda na Štajarskem.

Po priliki dve uri od polčanske postaje na železnici med Celjem in Mariborom oddaljena, v naročji slovenske zemlje, obdana od plodonosnih, z drevjem in tersovjem nasajenih homcov, izvira voda, čeravno kislá, vendar dobrotljiva vsem, ki iščejo v nji pomoči v raznih boleznih.

Ne sponaša se naša Slatina po običaji mnogo drugih toplic s tem, da je že mogočnim Rimljanom znana bila, in da so že Rimljani, njeno zdravilno moč spoznavši, jo v raznih boleznih z dobrim uspehom upotrebovali. V tem obziru se ona ne skuša z drugimi sestrami in topliškiimi vodami na slovenskem Štajerju in v sosedni Horvatski, temveč se sponaša s svojo sedanjo prijaznostjo in hasljivostjo. Laške toplice (Römerbad Tüffer) na Štajarskem, krapinske toplice (aquae vivae) in varaždinske (thermae Constantinae, aquae Jasae) na Horvatskem so bile Rimljanom dobro znane; kislá voda rogaška pa jim je skrita ostala, akoravno je dovolj dokazano, da je mimo nje rimska cesta vodila iz stare Celeje v Ptuj (Poetovione), in da je bližnji terg Rogatec (Mansio Ragandone) že pod Rimljani znamenit kraj bil!

Ni še dolgo, kar je tamkaj mogočno hrastovje rastlo, kjer zdaj prijazne rožice cvetó in svoj prijeten duh po lepi okolici razprostirajo; ni še dolgo, odkar so tamkaj revne bajtice stale, kjer zdaj veličanske poslopja stojé, po katerih najimenitnejša gospoda dosti mnogoverstne zabave najde; tudi še ni dolgo, kar so pastirji tamkaj na pišalke piskali, kjer zdaj umetna godba doní in serca bogate gospóde razveseljuje. Temu gorostasnemu premenu je vzrok kislá voda, ktera je skoro do polovice 17. stoletja izviralá, da ni nihče vedil za njo, da se nihče njene zdravilne moči posluževal ni, razun kakošne stare mamice, ki je dobro vedila za verbov štor, ki hrani neprecenljivi zaklad v svojem oserčji.

Še le v letu 1640 je zabredel ban horvatski grof Nikola Zrinski v te kraje, ter je na lovu nevedoma zasledil kisló vodo, ki je najpopred njega ozdravila jeterne in vrančne bolezni, za njim pa marsikteremu bolniku povratila zaželjeno zdravje. Hitro se je raznesel glas o zdravilni moči rogaške Slatine po svetu in posebno na Dunaji je bila kmalo priljubljena medicina, kjer je dr. Sorbait v kratkem času več nevarno boleestnih ljudi ž njo do dobrega ozdravil. Razglaševal je potem dr. Sorbait v svoji „Praxis medica“ dobrotljivost rogaške Slatine, in kmalo zatim piše marburški fizikus dr. Gründl: „Dieses heylsambe saure Wasser nicht allein in die Kaiserliche Erbländer, sondern auch zu frembden Nationen, als in Wälschland, Pohlen, ins H. Römische Reich und mehr entlegene Oerther gantz häufig führet, dadurch unzählbar vil von den gefährlichsten Zuständen befreyet werden“. Ravno ta Gründl je bil prvi, ki je v letu 1685 izdal knjigo v latinskem jeziku pod naslovom: „Roitschocrene“, v kateri obširno popisuje, kako je bila Slatina najdena od grofa Zrinskega. Tudi latinsko pesem z

Imeli so pa nekaj tudi Saspljani veliko sadja po gmajni; ne vem, kako je zdaj; nisem pogledal. Berž ko ne so ga strašni kebre že dokaj požerli!

Ta-le hrib je prav priložna prižnica veliki fari ob enem pridigovati. Če bi imel jez veliko trobento, in da bi znal dobro trobentati, bi hodil na to prižnico ljudem na ušesa trobiti:

„Prostor imate,
Um vam je dan,
Pridno sadite,
Kebre spodite,
Ne bod' te zaspan'!“

Gospodje, če le po velikih cestah hodite, ne bote toliko potreb vidili; pojdite po stranskih potih in stezah in po kotih, bote pa vse druge potrebe najdlji. Kakor je v malem, tako je v velikem. Kadar cesarji in kralji potujejo, jih vozijo le po velikih cestah in po velikih mestih in se jim skazuje povsod le lišp in obilnost; peljite jih po stranskih krajih, po kmetih, in vidili bojo cesarji in kralji vse druge reči in potrebe, kakoršne se jim kažejo po mestih.

Na tem hribu se pravi na Homu. Saspljani imajo okoli vasi še precej sadja, pa bi ga lahko še veliko več imeli.

Zdaj pa gremo čez Podhom na Gorje.

Po gorjanski fari imajo po vseh vaséh precej obilo sadja. Ta fara ima veliko skritih kotov; pa še po hribih imajo precej sadja, vendar zraven tudi še dokaj praznih prostorov.

Spodnja gorjanska sošeska je imela tudi veliko lesnik po gmajni; al skor vse lesnike so ti strašni kebre požerli. Lesnike so res nekatere kisle, pa je bilo tudi veliko sladkih vmes; suhe skuhane so dale prav dobro vodo za piti, gotovo bolj zdravo kakor je poblojeno vino. Nek Gorjanec mi je pripovedoval, da je gorjanska šola se začela prav pridno s sadjorejo pečati; imela je za to odločen kraj, lep vertec; imeli so nek že dokaj cepljencov in že precej velikih (pa naj sama gorjanska šola bolj na drobno pové, kako je bilo); al prišel je nek strašen keber v ta vertec in je eno noč vse veselje otrokom in učeniku požerl — s koso je nek prišel in je posekal kakor strašna smert vse kar je bilo.

Kaj ne, gospodje, da je to strašen keber, huji kot afrikanski ris in še bolj nevaren. Ko bi jez bil gospod čez jagarijo, bi 50 gold. dal strelcu, da bi mi tako zver preč spravil.

Ni tedaj čuda, da toliko prostorov praznih stoji, ker se ljudje takih kebrov bojé. Človek dela in dela ter se veseli, da je delo opravil, ki bi mu donášalo kadaj prijetnega sadja, pa pride tak keber in vse požrè. Take kebre naj bi gosposka po ječah prav zlo mečkala, da bi te kisle lesnike — sladke postale.

Zdaj pa pojmo čez Poljane; je precej dolga pot in čez Kočno po dolgem klancu skozi gojzd proti javornškemu mostu in čez Savo na drugo stran; pojmo za vodo po stezi; bomo vidili, koliko je tukaj že voda pobrala, kako nestanovitni je svet.

Tukaj je veliko golega prostora; le samo nekoliko borovcov stoji. Ali bi ne moglo tukaj rasti drugo drevje, na priliko, jesen, ki je za živinsko klajo dobro.

Ko začnemo blizu savskih hiš iti, je spet nekoliko sadja po gmajni, pa, kakor se vidi, bi ga lahko veliko več bilo, ker je viditi nekoliko dobrega sveta, pa tako prazen leži.

Od Save gori gremo spet po stezah za vodo po polji; blizu Save je en majhen robicelj; se bomo enmalo doli vsedli.

Kaj pa je tam-le za spodnjim poljem taka prazna gmajna? Ni dolgo, kar je tu smrekov gojzd stal, pa kebre so se va-nj zaleteli in v malo dneh so ga požerli; gerdo je viditi. Pa tukaj nad vasjó imajo še veliko gojzda; dobro zarašen gojzd je.

Med tem pogovorom pride nek jesenišk kmet do nas, in nam pripoveduje od tega polja in zakaj je toliko

gojzda nad vasjo. Ta rob imenujemo po domače „Merca“. Pa je zlo nevaren; al vidijo pod verhom in nad gojzdom rudeč plaz in peči; spodaj pa je star gojzd, za gojzdom leže strašne skale, ki so ena čez drugo nakopičene; večkrat se ktera skala vterga, kadar je deževje; ako bi tega gojzda ne bilo, nas bi skalovje kmalo pobilo. In koliko je grabnov in studencov čez ta rob! V jeseni se tako razmoči zemlja, da se zmiraj malo po malo vdera. Večkrat so bili že tudi strašni razpoki v tem gojzdu, da smo se prav zlo bali, da bi nas ne posuli. Naj jim povem le od enega samega takega strahú; mislim, da je bilo leta 1851 v jeseni ravno v nedeljo po vseh Svetih; proti poldnu se je Sava strašno narasla. Al vidijo uno štaló, ki nima strehe, pravi se ji „pri Čopu“? Na tem dvorišču in zadej po cesti je taka Sava tekla, da je kak močen možak mogel do hiš; kmali popoldne se pa preterga Ruartov jez; veliko škarp je padlo in fužine je raztergalo; čez Ruartov grad se je pa voda zaletela, da je komaj ostal; strah je bil strašen; komaj smo se enmalo oddahnili, pa na Jesenicah strašen hrup vstane. „Zdaj smo preč, zdaj smo preč, — Merca se driča na vas“ — tako se je kričalo od vseh strani; ljudje so začeli vkup leteti in preč nositi; eni so živino gnali, drugi jokali; žandarji so letali po vasi in priganjali bežati. Strašno je bilo! Gerda ilovca se je začela doli na vas čergati, ravno na cerkev doli. Možje so leteli na pomoč, da so skalo ustavili, ki se je jela doli dričati.

(Dalje sledi.)

Popis cerkniškega jezera.

(Dalje.)

Ker je skoz skalo naprej votlina in voda se vidila na velikem prostoru, sem si mislil, kaj ko bi se od Ževške žage kaka luknja najdlja. Napravim se na pot proti žagi, da bi zvedil, ali je kakošna luknja tam. Po poti srečam enega, ki iz Ževša gré; vprašam ga, ali je velika luknja pri Ževški žagi, kjer voda izteka? On mi odgovori, da. Pojdi z mano nazaj pokazat — mu rečem — ti bom že za pot plačal. Oberne se in gré z mano, ter me pripelje do vélike zijavke, kjer je velika in globoka voda stala. Tukaj mora čoln biti, si mislim, in greva nazaj. Precej drug dan se podam z dvema tovaršema nazaj, peljemo čoln seboj, ga spustimo pri Ževški žagi v vodo in gremo mi trije naprej, vzamemo čoln saboj, Ževšane sem pa tam pustil. Strašno je šumela voda, kjer je čez skalo tekla. Po tem sem šel še po une tri. Zdaj vzamemo čoln spet saboj in ga nesemo po jami. Sopot pridemo do majhne vode, se prepeljemo čez, kar se nam še večji prostor pokaže kakor popred; pred nami je pa stal zasip (hrib), prostora pa nismo več naprej vidili. Gremo na ta zasip; čoln smo komaj za sabo zlekli. Pridemo na verh, od kodar se nam še naprej pot pokaže in voda; gremo tedaj trije v čoln in se peljemo čez vodo; merili smo s 3 sežnje dolgo špago vodo, pa ni bilo dna čutiti. Pripeljamo se do skale, ktera je po robu stala, pa naprej nismo mogli. Mislimo in mislimo, kaj bi bilo storiti, kar je hotel eden mojih prijatlov čoln čez spraviti, pa mu nisem pustil, ker potem bi ne bili nazaj mogli, in vsi bi bili zgubljeni, zakaj noben človek bi ne bil za nas vedil. Sklenili smo toraj, še en čoln dobiti. Ko smo se imeli nazaj podati, vzame eden mojih tovaršev majhen glažek ruma in ga mi poda rekoč: Pij, ker tukaj je zrak nevaren! Jez primem kozarec in napijem bratom za srečno pot: Častimo Boga tukaj, kjer ga še noben človek ni častil, in tukaj ni bil! Med poštenimi pogovori smo na uro pogledali, koliko časa se bomo nazaj peljali, in peljali smo se 25 minut do unih Ževšanov, ki smo jih bili pustili. Al ko nazaj pridemo, jih najdemo kakor zid blede; eden je komaj pregovoril: „kam vas je bil Bog nesel; kar smo živi, nismo bili še nikdar tako v strahu“.

Ko so se prestrašeni reveži sopet zdramili, smo jih

okrepčali, ker je bilo že čez poldne; al molili morebiti niso nikoli s tako ginjenim sercom, kakor zdaj, ko so zopet upanje imeli za nazaj priti. Potem se nazaj podamo, ogledovaje prečudno podzemeljsko naturo, kapljeni kamen (Tropfstein) take lepote, da smo se vsi čudili. Tam smo drugo luknjo najdlji, ko se noter pride, na desni roki, pa mi smo se na levo obrnili, in smo toliko časa po nji šli, da je bila pot že neprijetna, al nobene vode nismo najdlji; tudi se ni vidilo, da bi kadaj voda noter stopila. Vernili smo se tedaj nazaj, akoravno je res silno lepo viditi kak kapljen kamen. Gotovo bi bila ta jama že vsa obropana, ako bi bil kdo popred do nje prišel. Tudi bi bili še vse bolj dobro ogledali, pa ni kazalo za naš namen, ker ni bil vodotok. Potem smo lepih kapljenih kamnov nabrali, ktere so gospod kantonski poglavar Zore v ljubljanski muzej poslali, in se brez daljšega obotavljanja vèn podali ter srečno na dan prišli. Še enkrat smo šli noter; smo čez tisto skalo, kjer smo rum pili, čoln djali, in dokler je bilo moč, naprej pregledovali, pa ne ravno deleč, ker so votline večidel pod vodo. Samo le še v enem kraji je še ena zijavka v skalo, pa tako ozka, da s čolnom se ne more skozi; visoka je pa precej, in tudi globoka voda v nji. Tam smo našli 3 kraje kakor velike hrame (keldre), al njih pritoki so vsi pod vodo. Tri dni je bilo tu pregledovanje, potem ko smo bili vpervič noter.

Vse to mi je res prizadjalo truda in stroškov precej dosti, akoravno moja mošnja nikoli bogata ni bila kakor tudi sedaj ni; al vse to me ni zadrževalo od tega. Kakor, da bi bil čutil nek notranji glas: „delaj, iši, najdel boš, jezero bo rešeno“, nisem imel mirú, dokler nisem doveršil svojege namena.

Moja tovarša pri ti najdbi in zvedne priči sta bila: **Balant Leskovec** in **Grega Grebenc** — uni iz Jezera, ta iz Cerknice. (Dal. sl.)

Potnikove misli in opazke

hodé iz Maribora po ovinkih v Maribor.

(Dalje).

Pred lepi terg Dravberg prispevši sva same domače glasove v krepkem in jedernem koroškem narečji slišala, kar je serce na drugo plat ganilo kakor prihod v Marberg. Teržani se ne sramujejo po domače kramljati, tudi pervaki po časti in premoženji ne, kakor se drugej rado godi. Naj jim ta kraj bode v izgled! Samo na enega človeka sva zadela, ki ni slovenski razumel; povemo je tolkel, zakaj? nisem se trudil razvozlati; kako pa je, sem vprašal, da slovenski ne znate? Odgovoril je, nemška matime je rodila na Nemškem; še komaj deset let sem tu. No, sem si mislil, šče le deset let! pa ne moreš na najmanjše in najležejše vprašanje odgovora dati; z umnostjo res nisi preveč obsut. Naši mladenči, vojaki postavši, se za leto dni laškega gladko za svojo potrebo naučijo, ali deklinne služče pri neslovenskih družinah v kratkem urno njihov govor govoriyo. Vidil sem dostikrat na tergu v Mariboru, da so dekile ali keršence tolmačile gospém, gospaçam in gospodičnam, ki umejo na glasovir berhko igrati, s pozlačenimi nitkami našivavati, četverko plesati, nektere tudi malo po francozko zavijati; če pa se jim veli: idi na terg živeža kupovat, zelja kuhat, žgankov mešat, kruha peč itd., se pa ponašajo kakor žaba pri lešnjiku. Taka omika naduva sedašnje meščanke in pomeščanke večidel; priprosta dekla pa mora prav za prav njih um biti v potrebnih rečéh. Bog varuj naše krasotice tako neprimerne omike! Mladost zna lepo po naše, ker — čast in slava g. učniku, belo lice duhovnikom — v učilnici se slovenski učijo, kakor je pravo in pošteno. Božja služba je pre od Jožefovega do Miholja za teržke uglednike vsako nedeljo po enok nemško, kar bi se menda tudi lahko brez kvara opustilo, kakor mi se zdi po razmerah, ki sem je zvedel; sicer pa nečem in ne smem

o tem soditi. — Veselega serca in blagega spomina zapustivši koroški Dravberg sva hlepno želela, da bi tudi pri nas tako pametno in pravično narodne učilnice urejene bile ali se konči sedaj uredile, in potem sva jela malo po malo na stermo in blizo 5000 čevljev visoko Gorico riti.

Sopé zavoljo pripekajočega solnca in stermine sva dospela do nekega starčeka gorsko, ki je cesto popravljal in je bil po rodu Čeh; vendar je govoril slovenski razve h namesto g in naglasa v nekih besedah; cokle se mu niso privilegale, ampak le usnjati škornji. Nekoliko više sva našla pasterico, ki je pasla kozé in ovce; res bi jo smel ciceronko po onem krajiči po pravici nazvati; tekla ji je domača neskvarjena beseda ko maslo; vse ondašnje razmere je do pičice vedila povedati, da je kaj, bistrega in zdravega razuma je bila, čeravno nikoli ni učiliščne klopi gledala, lehkič ni vidila; kazala nama je unkraj Drave na poljani prece visoke gore udobno sedečo Strojno, poleg reke v dolu Lebličje, tujci mu pravijo Laüfling; na goričnem podnožji dve uri verh Dravberga Labod. Poprašavši, koliko hodá odtod je v Labod, je deklica urno povedala: „Do Labodi odtod ste dve uri, odonod sém pa tri, ker pot je celo sterm, tedaj ondi Labod, i.

V Labodi kakor tudi pri sv. Lavrencu je Božja služba na dvoje, to je, slovenska in nemška, ker onkraj po in proti labodski dolini so že ponemčeni Korošci, takraj slovenski, ki šče navadoma ne znajo drugači ko po naše govoriti. Slišé, da nepopačeno koroško ljudstvo govori le Labod, nikar Lavamünd; ne morem jasno razumeti in spreviditi vzroka, pokaj bi se naša lepa slovenska vladikovina po naše tudi imenovala lavantska, in zakaj ne labodska; menda za nosnika an — ô dela, spremenjenega b v v in terjega t namesto d, kakor tujci delajo. Menim, da se naše slovenske imena poprek ne bi smele predstavljati, kakor pa se ruske, francozke itd. ne predstavljajo; zlo neumno in krivično se mi zdi lepe imena: Zaverh, Sinarovci, Stročja ves, Ključarovci, Runeč itd. kvariti v „Sauerberg, Schweindorf, Schützendorf, Schlüsseldorf, Rundsberg“; jaz vsele resnim vrednost srbske poslovice: „kakor pravo, tako zdravo“.

Víše proti grebenu kimaje sva zagledala pri nekem verhovcu, kteremu „Mongus“ (tedaj šče ime na-us) pravijo, obilo črešenj, drobnic, nektere so bile 9. vél. serpana šče čisto zelene, nektere erdeče, druge tudi černe; žejna in nekoliko že skoro upešana sva gospodarja prosila, da bi nama nekaj črešenj prodal, kar je rad storil. Vsipavši je na ledinico sva zobala ko nekda pastirja; spominjal sem se blagih, srečnih in mirnih dni brez spletek, grenkosti in preprirov, ne znajé, kako hudobno lahko postane človeštvo, čeravno se je dosti učilo, obilo knjig pozobalo, pa tudi strasti gojilo, ki navadama um v kremplje dobivše ga zaslepijo. Na neki vejici prek plota viseči vidé cel kup črešnjic sem jo utergal, rekši tovaršu: Veš li, kako se temu veli? Odgovoril je, pri nas vsekdar „kozura“; menda je ta beseda iz teiste korenike ko „kozača“; mi ji na malem Štirskem pravimo „kučka“, kar se lepo dá razklasti. Ondi se je tudi jara rež kazala šče le cveteča, ki jo indi že okoli 15. malega serpana žanjejo; tu se mi niso več htele prilagati pesnikove besede: „Prid' verh planin, nižave sin!“ Kake pol urice odtod sva jo pririvala srečaje dosti vozov z ogljem do neke borne kerčmice, kjer se nama je slabega vinca in suhega kruhca podalo; od sira, mesa in drugih jedil ni bilo ne duha ne sluha; ubožstvo je toliko, da se mu na oba kraja rebra vidijo. Edino, kar se mi je dopadlo, je bilo, da sem redarske postave vidil na steni pribite v lepi in čisti slovensčini in ime c. k. namestnika horvaškega po slovenskem podpisano. Oh moj Bog, sem si mislil, povsod se pravica deli; le mi je ne dobimo, pri nas so take reči vse po tuje, kamor koli greš ali se ozreš; smo li ne vredni, smo se li mi ali morebiti že naši prededi v preteklih časovih strašno pregrešili, in kazen šče bije vnuke

Koliko poti v Postojno in Ljubljano so že morali možem plačati v tistih menda dvajsetih letih pravdarije; koliko najlepših hrastov so že iz Boršta in Sušice izpeljali, da so dohtarja plačali, dasiravno sebi le kolnic ali pesta ne privošijo; koliko jeze, kletvine, pretepanja pastirjev in blaga se je v tistih 20 letih že zgodilo, pa se vendar še vedno pravdajo! Marsikdo se bo morda začudil: 20 let! Kdo bi se ne čudil — toliko pravnih dohtarjev, toliko sodnikov in pisavcov, pa dokler hrastje zeleni, tudi pisarske mize na terdnih nogah stojé! Tam na virih Nila, kjer jim solnce navpik sije, da so černo zatamneli, jih še ni razsvetlila luč modrije pravdoznanske prižgana na visocih šolah; zato se le enkrat vdarijo: kdor zmaga, on je mož; gojzd je pa le za kakošen hlod poškodovan. Ker je pa že taka, menim, da bi delavci v vinogradu ne mahnili z lopato čez mejo lastne brajde, ako bi skusili tertó tudi té lizavke kolikor toliko oprostiti. Vem, da se ta in uni bojí lopato na kamnu skerhati; pa vedi, kovač je moder mož: jo bo prevaril, kakor vé in zná. Al sebičnost tako rada tlači roko za hlačni pas in vleče mreño čez mesto, terg in vas, kakor pajk čez brinjev germ in tertni plod. Pa naj bo — „videant consules!“ Mi pa poglejmo kaj in kako še dalje.

(Dalje sledí.)

Nauk o reji goveje živine.

(Dalje.)

Sedmič. Kako krave in teleta gleštati, dokler so še pri sescu? Berž ko se krava oteletí, se ji tele dá, da ga obliže. Kmalí potem se tele na noge skobacá in po maternem vimenu sega; ker je pa še slabih nog, ga je treba podperati, da ne pade. Gospodar in gospodinja dobro varita, da se popred krava ne pomolze, ker ravno prvo mleko je za tele posebno dobro.

Ko se je krava oteletila, se ji dá moke z vodo piti, enmalo pozneje pa nekoliko moke z rezanco zmešane. — Perve 3 ali 4 dni po teletu je dobro, če se kravi manj, toda lahko prebavljive trave dajé. Potem še le naj dobiva navadne klaje, kolikor je potrebuje. Če se ji namreč več in boljše kerme poklada, tem bolj bo molzla in dobrega mleka imela. Slaba in spridena piča škodova mleku in napravi teletu dostikrat nevarno dristo.

Tele naj se v hlevu toliko od krave k jaslim priveže, da je doseči ne more. Perve dni se po štiri ali petkrat sesati pušča, in vselej ob tisti uri na dan. Ako bi pa tele vimena do čistega ne izpraznilo, se mora krava po tem do zadnje kaplje izmolsti. Tako se odverne ovčec na vimenu.

Pervega teleta nikoli ne obderži za pleme (rejo), ravno tako tudi telet od prestarih krav ne gré za pleme pušati; najboljšé je, če se mesarju prodajo. Teleta so za pleme najgorše od krav srednje starosti, to je, med 5. in 12. letom, in tudi od takih se morajo le tiste teleta za rejo odbrati, ki so že pri sescu močne, žive, in lepe postave.

Za teleta, ki se za pleme puščajo, ni zadosti, da imajo sesati kolikor hočejo, ampak se morajo tudi potem, ko so odstavljené, skerbno gleštati in rediti. Kdor telet že v prvi mladosti ne zanemarja, ampak jih skerbno redí, si bo gotovo dobro blago za pleme izredil. Dokler je tele še majhno, mora na suhi, mehki in pa čisti stelji ležati, in to ležišče ne smé blizo vlažnega zida ali mokre stene, ali pa na takem kraji biti, kjer bi preveč sapa skoz vlekla, sicer bo bolehalo; teleta, ki so pri tamnih, zatuhlih in nesnažnih jaslih v hlevih privezane, se ti ne bodo nikdar po volji redile. Če hočeš, da se ti bo tele dobro ponašalo, daj mu snažen in srednje gorak hlev, ne daj, da bi v blatu stalo ali ležalo, ampak skidaj dan za dnevom hlev. Ko je tele že kake 3 tedne staro, ga moraš vsaki dan s kako mehko slamo odergniti, pozneje pa s kertačo čediti in snažiti.

Osmič. Kako naj se teleta odstavljajo? Tiste teleta, ki so mesarju namenjene, naj sesajo po 3 do 4 tedne; mlajše so prepovedane za mesnico zato, ker njih mehko meso ni dobro in tudi zdravo ne. Take pa, ki se za pleme odločijo, se morajo najmanj 6 tednov pri sescu puščati. Take teleta tedaj, ki ostanejo toliko časa pri sescu, so močne in krepke in se lahko maternega živeža odvadijo. Kdor tele toliko časa pod kravo spušča, se mu ni treba bati, da bi mu odstavljenó shujšalo; ampak ostalo mu bo verlo, čilo in serčno, dlake kratke in svitle, da ga bo gotovo vesel.

Kadar so teleta že po 4 nedelje stare, se začnejo malo po malo odstavljati, tako, da preden se odstavljenó tele sesati pustí, se krava poprej nekoliko izmolze in vedno manj mleka za tele v vimenu pustí. In ker tele pri prikrajšanji maternega živeža shajati in lakote prenašati ne more, je primorano, po drugem živežu segati; take klaje se tem hitreje privadi, če se na dan le po trikrat, pozneje po dvakrat in nazadnje le po enkrat sesati pustí. Da se pa teliček poprej vode privadi, naj se mu izperva nekoliko mleka v kakošni golidi ponudi, pa ne potem, ko se je že pri materi nasesalo, ampak vselej pred sesanjem, sicer ne mara za vodo.

Ko se začne tele odstavljati, se mu mora drobne, zlahne, tako imenovane „telečje merve“ pokladati, toda mora v kratko rezanco rezana in nekoliko z moko potresena in pomočena biti; poklada se mu pa le v malih porcijonih po šest- do osemkrat na dan. Ko je tele že skoz celi teden le po enkrat na dan sesalo, se zná potem popolnoma odstaviti, in če je moč, naj se v drug hlev spravi, ali pa saj tako deleč od krave dene, da ga saj viditi ne more. (Kon. sl.)

Popis cerkniškega jezera.

(Dalje in konec.)

Popis male Karlovce in sosednih jam.

Mala Karlovca je sicer majhna, al zaslužila bi biti vélika. Res je, da ob veliki vodi vélika Karlovca več vode požrè; al kakor velika voda mine, ne požira potem le male vode celó nič, zato, ker je pred njo višji svet, kakor pred malo Karlovco. Mala Karlovca je že tri dni poprej bila pregledana, pa se ni toliko popravila v nji našlo kakor v véliki. Res je, da je njeno žrelo majhno, ktero smo že leta 1844 razstrelili (namreč od male Karlovce); zatega volja tudi nismo hotli s čolnom noter iti, kjer bi ga pa bili potrebovali v enem kraji, da bi bili šli čez vodo, kjer je bilo še dosti prostora naprej viditi. In to naj bi se storilo, če je še naprej dosti prostora, da bi se vedilo zunaj še razstreljati. Če se pa pozneje luknja zatisne, naj se mala Karlovca v ti časti pustí, kakor jo zdaj ima. Res je, da so v nekterih mestih visoki griči, pa so okoli nižji otoki; ali kakor zdaj ona manj vode od vélike požira, bi bilo še dosti za popraviti, pa brez velike pomoči bi se to ne naredilo, ako daljno preiskovanje boljšega ne pokaže. Pa to bi kaj dosti dela prizadjalo, ker so grablje pri obeh Karlovcah preč; zdaj je voda toliko nanesla noter šare, da že malo požirate.

Zraven te je blizo nazaj star grad, pa le ime in kaj malih ostankov zida; spodaj gré pa vse zaporedoma skozi kamenje vode noter, pa še bolj nazaj na drugem kraji starega gradú, ker se imenuje „svinska jama“. Od te je znana stara povest „od hude jame“. Bil je mladeneč, ki je k deklici se vozil od šteberskega gradú, pa eno noč je voda s čolnom vred ga požerla. *) Iskali smo tam kako luknjo, pa je nismo najdlí; lahko pa vendar je, ker stari grad je kakor nalašč vèn iz gojzda v jezero spuščen rob, okoli ktereга močno okrog in okrog voda pod-nj letí in

*) „Novice“ so to povest nam v letošnjem tečaju lepo povedale pod napisom „Slovenski Leander“.

tudi se vidi veliko debelega kamenja noter navaljenega. Lahko je, da od teh, kateri na luknji leži, in voda je z vejami in blatom jo okoli zamašila, da zdaj več ne požira. Od „svinske jame“ preč se kmali v „Kamenji“ pravi, in od Kamenja je en rob, ki je nazaj zakrivljen; tam se pa „Narte“ pravi. Od male Karlovce do Narte je četert ure hodá, ki skozi in skozi vodo med drobnim kamenjem požira. Tù smo leta 1844 veliko delali in dobro se je povsod skazalo, ker smo visoke prage ponížali in grablje naredili pri obeh Karlovcah. Al kaj pomaga to? Kakih 5 let smo Jezerci, kar je velikega plovja in šare voda prinesla, proč spravljali; ker je pa vsaki dan voda kaj prinašala, sem jez kakih 6 let sam trebil, kar Jezerci niso hotli, rekši: „Sej nismo sami pri jezeru; sej je tudi družih dosti“; kar je tudi res. Od takrat je pa vse zapušeno; grablje so poderte, luknje zamašene, in nobeden se tega dela več ne dotakne, in tudi se ne bo, dokler ne bo naša kantonska gosposka se te reči lotila.

S tem je popis jezera sklenjen.

Svét, kaj je storiti treba.

Vidili smo zdaj naturo celega jezera, ne ravno preveč natanko, pa tudi ne preveč po verhu; tako je sedanji čas, — gotovo nekoliko drugač, kakor je nekđaj bilo. Al pri vsem tem opravilu, kar ga mi je prizadjalo, nisem kratkega časa iskal, čutil sem, da to mi preveč stroškov prizadene; pa vidil sem tudi, kakošen dobiček bi se utegnil za vse prihodnje čase doseči.

Najpoprej bi bilo treba vse od vode nanesene reči iz obeh Karlovce spraviti; potem veliko Karlovce od potoka noter do prvega tamuna pol sežnja znižati in gladko narediti; potem skalo pri prvem tamuni odstreliti, in to vse naenkrat, ker delo bi bilo le takrat mogoče, kadar jezero usahne, da se nekoliko od tamuna voda odteče. Sitno delo bi bilo, če bi začelo deževati, kadar ljudje najbolje delajo; potem pride voda v jezero, in vse delo je zastoj, dokler sopet ne usahne. Če bi bilo kake 3 mesce suho, bi se z več ljudmi vse to storilo, zakaj tù bi bilo treba toliko ljudi, kolikor jih more delati, ker se ne vé, koliko časa ostane suho.

Kadar bi bila skala preč, in Karlovca kakor cesta gladka, bi se mogel imenovani grič proč speljati. Kadar bi se to naredilo, bi bilo dobro, da bi se od tistega griča do družega tamuna kamenje razbilo, da bi voda lože tekla. Če prav bi se to v tem času ne naredilo, bi se pozneje lahko storilo.

S tem bi bilo jezeru močno pomagano.

Zdaj je še pri tretjem tamunu tista skala, ki veliko nanešenega lesa pred saboj derži, skozi katero nismo mogli naprej iti. Ta bi se tudi odstreliti mogla, da bi se les proč spravil, ki notri leži. Grič od Ževske žage bi se mogel tudi stran spraviti, pa le sčasoma, ker tukaj bi bilo dosti opraviti.

Kadar je od sprednega konca vse opravljeno in bojo tudi grablje narejene, mora se poskerbeti, da bojo večkrat iztrebljene. Ako bi se pustile, bi se prec tako zamašile, da bi prav nič vode skoz ne šlo, ker voda najpred od verhanese, potem zmiraj nižje, da je do tal, kakor da bi zid pred njó stal.

Kadar pride nagla voda, prinese toliko plovjá, da včasih smo ga vsi Jezerci s čolni po dva dni proč vozili; potem se kake 3 dni z več ljudmi to plavje stran spravlja, pozneje kakih 6 dni sta dva moža zadosti, potem pa kakih 6 dni vsak dan le en mož, potem vsaki tretji dan eden, in tako se ta šara tako pospravi, da na 5. ali 10. dan se gré, kar po malem voda prinese, da se pospravi.

Kdo bo pa to delo opravljal in za vse skerbil in s čem? Eden za vso družbo ni dolžan, in tudi ena cela vas ne za vse. Najbolj prav bi bilo, da bi se kapital zložil od kakih 300 gold. Obrest (interes) od tega kapitala bi bila zadosti (vsako leto 15 gold.) za tega, ki bi grablje trebil.

Kadar je pa dosti opraviti, to je, kadar voda na nagloma pride, bi bila pa tlaka. Jezerci in Otočani bi mogli biti za to, ker čolne imajo. Če bi se ta kapital zložil, bi bile te dve vasi oprostene od tega, ker bi tako tlako imele. Zložiti bi se mogel ta kapital po partih v planinskem in v ložkem kantonu.

Al še bolj prav bi bilo, da bi se od v štant danega lova (jage) od celega jezera skupaj pobralo. Ta jaga je cele cerkniške in ložke fare, ne ravno vsa kmetovska, pa saj največ; ta jaga ne gré županii gornjega jezera, ampak štant od te jage, bi mogel med kmetovavce, kateri imajo senožeti v jezeru, razdeljen biti, pa ravno za trebljenje grabelj pri Karlovcah bi se to obernilo. To bi bilo najbolj po pravici razdeljeno.

Tù je moj svét. Bog daj, da bi okrajna in vikša vlada to speljati se lotila, ker kmetje se nikoli tega ne lotijo, pa jim tudi pomočkov manjka, ker so časi za nas res žalostni.

Jezero 18. grudna 1859.

Grega Kebe.

Še enkrat o oklicovanji cesarskih postav.

„Novice“ so že nekterikrat spregovorile besedo zastran razglašanja postav; tudi drugi zlasti nemški časniki so to reč v misel jemali in 22. sept. jo je zopet sprožil prevzvišeni gosp. škof djakovški v deržavnem svetovavstvu. Ker je to na več strani imenitna reč, ki bi utegnila marsikoga mikati, smo jo bolj natanko skušali pozvediti, da tù povemo, kaj in kako je. Bivši minister, dr. Bach, takrat za pravosodne reči, je bil v letu 1849 ustanovil na Dunaji posebno prestavljavnico deržavnih postav za vse nemške jezike avstrijskega cesarstva, ktera je v delavnosti ostala do tekočega leta. „Novice“ so imele priliko, v rečeni pisarnici narejene slovenske prestave večkrat z veliko pohvalo omeniti; — da so hervaške postave bile izverstne, priznal je očitno v deržavnem svetovavstvu gori imenovani gosp. škof, — in da česke tudi so bile dobre, nam je porok ime znanega českega pisatelja prof. Šembera. Zastran družih ne moremo soditi.

Do konca 1852 se je celi nemški „deržavni zakonik ali oglasnik derž. postav“ (Reichsgesetzblatt) prestavljajal in na Dunaji tiskal. Od leta 1853 do konca 1859 pa se je na Dunaji izdajal samo nemški deržavni zakonik, in postave v druge jezike prestavljene so se tiskale po deželah v „deželnih vladnih listih“ (Landesregierungsblätter). Bilo je enkrat za vselej s cesarskim patentom zapovedano, da vsaka postava, vsak ukaz, ki za katero bodi deželo veljá, mora priti na dan v tistih jezikih, ki se govore v rečeni deželi.

S patentom 1. januarja 1860 pa se je zaukalo, da „deželni vladni listi“ imajo nehati, — deržavni zakonik naj izhaja po nemško, — da bodo pa tudi soseske kaj zvedile od postav, bodo se za-nj narejali posebni posnetki ali odlomki iz deržavnega zakonika in sicer za nemške občine se bodo tiskali že na Dunaji, za nenemške občine pa se bodo na Dunaji samo prestavljale in v deželah potlej tiskale; ktera postava se ima prestaviti, ktera pa ne, to določuje tisto ministerstvo, ki postavo na dan daje. Ker pa soseskam ni treba vediti vsake postave, tudi prestavljavnica v letu 1849 ustanovljena (ki je za nekatere jezike tako rekoč pravoznanski jezik še le osnovala, dalje dosledno ga razvijala in tako, hvala ji! zaklade domačega jezika množila), ne bo več imela dovolj dela, toraj naj se razide, in kar bo še treba postav prestavljati, bo opravljal po strani za poseben prislužek kak na Dunaji služeč urednik, ki dotični jezik zná.

Al v ti napravi se vidite po sodbi naši dve nepriiliki. Perva je, da ni že v cesarskem patentu samem izrečeno, ktero postavo gré prestaviti v druge jezike, ktere ne, marveč da je to prepuščeno kakemu uredniku pri ministerstvu. Od tod utegne priti, da se bo celó malo